

קול צופיין

קול צפ"ן נשא קול יחדו ירננו

ויחי תשע"ט

השיעור השבועי מיוחד של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

תיקון מערכת המשפט בישראל

התנגשות בין מערכת המשפט לבין הממשלה

בהתיישובות

אחת הבעיות שמפריעות לממשלת ישראל לנחול את נחלת יוסף היא מערכת המשפט. בכל פעם שיש רצון להרחיב את ההתיישובות בארץ ישראל, באה מערכת המשפט ומעכבת את המעשה בגלל טענות משפטיות כאלה ואחרות. המערכת הזאת גם משתקת את האפשרות של הממשלה ליישם את מדיניותה בהרחבת ההתיישובות בכל יהודה ושומרון, הרחבה שבגללה הם נבחרו על ידי רוב הציבור בישראל. היועץ המשפטי מתנגד שוב ושוב להכשרת ההתיישובות ביהודה ושומרון בחוק ההסדרה, ובשורה ארוכה של חוקים אחרים. ובוודאי יש לו הרבה סיבות משפטיות להוכיח את עמדתו.

במלחמה במחבלים

ההתנגשות בין הממשלה למערכת המשפט בנושאי ביטחון היא סיפור ארוך ומכביד. מזה זמן רב יש מתח בין שרי הממשלה והעומד בראשה לבין מערכת המשפט שמונעת מהם להגן על האזרחים מהמחבלים. די אם נזכיר את דבריו של ראש הממשלה יצחק רבין, שחתם על הסכמי אוסלו כי הוא ציפה שערפאת יחסל את המחבלים "בלי בג"ץ ובצלם". בדבריו הוא הסביר שארגון השמאל הקיצוני "בצלם" ביחד עם מערכת המשפט מונעים מלחמת המחבלים שרוצחים יהודים.

גם היום מערכת המשפט מנסה למנוע מהממשלה להרוס בתי מחבלים, כאשר ברור לחלוטין שהריסת הבתים הללו תמנע לפחות חלק מהפיגועים. וכאשר כבר מאשרים הריסה, מדובר בהריסת קיר או שניים והבית עדיין עומד על תילו. כן מתנגד היועץ המשפטי לממשלה לגרש את משפחת המחבל אחרי שביצע פיגוע. מבחינתו אי אפשר להעניש את משפחת המחבל על חטאו בחינת "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבותם".

וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים

והנה תסבינה אלמתיכם ותשתתוין לאלמתי

בחלומי הראשון רואה יוסף את אלומות השיבולים שלו ניצבת מול אלומות השיבולים של אחיו: "והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתתוין לאלמתי" (בראשית לו ז). חלום זה התממש כשהמצרים שומרים את התבואה שלהם, יוסף אוצר אותה ובזכותה נאלצים האחים לבוא להשתחוות ולבקש מהתבואה של יוסף.

בחלום השני רואה יוסף "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי" (שם ט). יעקב מסביר ליוסף שהפתרון הפשוט, לפיו החלום רומז לאביו ולאמו, הוא בלתי אפשרי: "הבוא נבוא אני ואמך ואחריך להשתחוות לך ארצה". והלוא רחל כבר מתה? כנראה שיש פתרון אחר, על כן נאמר על יעקב "ואביו שמר את הדבר". ציפה לו מתי יתקיים (רש"י בראשית לו יא).

והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי

בפרשת ויחי רומז יעקב לפתרון של חלום השמש והירח שמשתחוים ליוסף, בברכה שהוא מברך את אפרים ביד ימין בגלל ש"זרעו יהיה מלא הגוים". ומסביר רש"י שהברכה הזאת התקיימה ביהושע, שהיה צאצא של יוסף מאפרים. "ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון". כאן השמש והירח נכנעים ונשמעים לזרעו של יוסף מאפרים "וידם השמש וירח עמד עד יקם גוי אביו" (יהושע י יג). ונהיה מזה קידוש ה' גדול מול הגוים.

השמש והירח ממשיכים לסייע לבני בניו של יוסף גם אחרי כיבוש ארץ ישראל ומשפיעים מכוחם ומאורם הגדול על נחלת יוסף בשכם, שתהיה הנחלה המבורכת ביותר בארץ ישראל. "וליוסף אמר מברכת ה' ארצו ממגד שמים מטל ומתהום רבצת תחת: וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים" (דברים לג ג-ד). הנה גם כאן מברך משה שהארץ תהיה מבורכת מהשמש ומהירח ותיתן פירותיה בעין יפה. ויהי רצון שנזכה לחזור ולהתיישב בנחלה המבורכת של יוסף בשכם ובסביבותיה. אמן.

מכוח זה יכול המלך להפקיע קרקע פרטית שנקנתה על ידי מישהו פרטי כדן, על מנת שייבנה שם כביש לתועלת הציבור. ואע"פ שכל דרך היא 16 אמה, המלך יכול להחליט שהדרך הזו תהיה יותר רחבה, "דרך המלך - אין לה שיעור". ואם המלכות קבעה שהדרך צריכה להיות ברוחב כפול - כך צריך לעשות ומפקיעים מהאדם הפרטי את שדהו בשביל דרך הרבים, "שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו" (בבא בתרא ק ע"ב).

ואומר השל"ה כי הדבר הזה נרמז בפסוק: "כִּי שָׁמָּה יָשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת לְבֵית דִּין" (תהלים קכב, ה), "כסאות למשפט הם הסנהדרין, כסאות לבית דוד הוא כסא מלכות בית דוד". ששניהם שופטים. ולכן נאמר "צדק צדק תרדוף, צדק אחד נגד הסנהדרין שהוא משפט צדק, וצדק השני להוראת שעה. ועליו אמר (דברים טז, כ), 'למען תחיה וירשת את הארץ'".

שְׁהַעֲמִידוֹ דִּינֵיהֶם עַל דִּין תוֹרָה, וְלֹא עֲבָדוֹ לַפְּנִים מְשֻׁנָּת הַדִּין

הגמרא לומדת את הכפילות הזו מדברי יתרו למשה: "וְהִזְהַרְתָּה אֶתְּהָם אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַתּוֹרוֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ לַלֵּכוֹ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן" (שמות י"ח כ). יש כאן חוקים ותורות, ויש דרך ויש מעשה. ומה ההבדל ביניהם? עונה רב יוסף כי קודם כל צריך חוקים ותורות, ואחר כך צריך ללמוד אותם פרנסה. "תִּנְיָ רַב יוֹסֵף, (שמות יח) 'וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם' - זֶה בֵּית חֵייהֶם - ללמוד להם אומנות להתפרנס בו" (רש"י). ומלבד הדין צריך גם חסד, ולכן הוא מפרש "אֶת הַדֶּרֶךְ" - זו גְּמִילוּת חֶסֶדִים. "אֲשֶׁר יִלְכוּ" - זֶה בְּקוֹר חוֹלִים. "בָּהּ" - זו קְבוּרָה. "וְאֶת הַמַּעֲשֵׂה" - זֶה הַדִּין. "אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן" - זו לַפְּנִים מְשֻׁנָּת הַדִּין.

"דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא תִרְבֶּה יְרוּשָׁלַם אֶלָּא עַל שִׁדְּנֵי בֵּה דִין תוֹרָה. אֶלָּא דִּינֵי דְמִגִּזְתָּא לְדִינֵינָא" מקשה הגמרא: אם לא ידונו דין תורה, האם יעשו דין באלמוות כל דאלים גבר? "אֶלָּא אִימָא, שְׁהַעֲמִידוֹ דִּינֵיהֶם עַל דִּין תוֹרָה, וְלֹא עֲבָדוֹ לַפְּנִים מְשֻׁנָּת הַדִּין" (ב"מ ל ע"ב).

בימינו קל להבין את דברי יתרו, שבא ללמד את משה כי ליד הדין צריך לעשות חסד, וליד שניהם צריך להפעיל שכל ישר. ואם לא פועלים לפעמים לַפְּנִים מְשֻׁנָּת הַדִּין - אפשר להביא חורבן ליירושלים וחורבן לעולם כולו.

העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה

חכמינו מספרים שחורבן ירושלים בא בגלל מנהיגים שהשתמשו רק בכוח המשפט ולא בכוח המלכות. כך עשה זכריה בן אבקולס בסיפור של קמצא ובר קמצא. הוא הביא ראיות על פי המשפט למה אי אפשר להקריב את קרבן בעל המום של הקיסר. "סבור רבנו לקרובה משום שלום מלכות. אמר להו רבי זכריה בן אבקולס יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח?" רצו חכמים להרוג את קמצא שהלשין לפני מלכות רומא שבאה להחריב את ירושלים. ולא נתן להם רבי זכריה בן אבקולס לעשות כן על פי סדרי הדין. "סבור למיקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג?" מסכמת הגמרא: "אמר רבי יוחנן: ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו" (גיטין נו ע"א).

וזה מה שנאמר בגמרא: "דאמר רב הונא כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה. שנאמר 'וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת' מאי ללא אלהי אמת? שכל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה" (עבודה זרה יז ע"ב). צריך גם חסד, וצריך גם הנהגת מלכות.

כך התברר לימים, שאותם משפטים עיכבו את צה"ל מלירות על משגרי הקסאמים שהסתתרו בתוך אוכלוסייה אזרחית, וכך הם קיבלו אפשרות להשתכלל ולירות אלפי טילים לתוך אוכלוסייה אזרחית ישראלית בלי שום חשש, תוך שהם מקבלים הגנה ממערכת המשפט הישראלית.

כך היה במלחמת לבנון השנייה. המחבלים ירו מלבנון אלפי טילים על ישראל מתוך אוכלוסייה אזרחית, צה"ל נמנע מלתקוף אותם, ואת המחיר שילמו תושבי הצפון שספגו פגיעות של מאות ואלפי טילים. ב"ה גם במלחמה הזאת נעשו לנו ניסים ומספר ההרוגים היהודים לא היה גדול.

אבל הרי כל נשמה של יהודי היא עולם מלא. האם הפתרון הוא לבטל את מערכת המשפט?

חשיבות מערכת המשפט עצמאית

יש חשיבות גדולה למערכת המשפט. בתי דין, שעל פי ההלכה הם המצווה הראשונה שנצטוו בה בני ישראל מיד אחרי מתן תורה. זו גם העצה הראשונה שנתן יתרו למשה אחרי יציאת ישראל ממצרים. לצערנו אנחנו יודעים איך נראית מדינה בלי מערכות משפט, ואין נראית מדינה שמערכות המשפט שלה לא עצמאיות לשפוט את כולם בלי משוא פנים.

מערכת המשפט היא חיונית גם ברחבי העולם. זו אחת משבע מצוות בני נח, "חִיבִין לְהוֹשִׁיב דִּינֵין וְשׁוֹפְטִים בְּכָל פֶּלֶךְ וּפְלִי". בנוסף צריכים לחנך את התושבים על שמירת שבע מצוות בני נח "ולזהויר את העם" (רמב"ם הלכות מלכים פרק ט ד). ואע"פ שהדינים שלהם הם לא הדינים של התורה, הם צריכים להיות בנויים על אדני הצדק.

ברוך ה' בכל העולם היום מתחזקות מערכות המשפט, וכל מה שאנשים יודעים על פיראטים ושוודי ים זה רק מסיפורים על העבר. מערכות המשפט בעולם עושות סדר ומכלות את הרשעה, והעולם הבין שיש דין גם למלכים ושרים. לצערנו ראינו בשנים האחרונות נשיא מדינה וראש ממשלה שחטאו יושבים בבית הסוהר, ובחברתם יושבים שרים ופקידי ממשלה בכירים, כי אין מי שעומד מעל החוק. אם כן, וודאי שאין צורך להחליש את מערכת המשפט, מה הפתרון של התורה למצב הזה?

שתי מערכות משפט

משפט השופטים ומשפט המלך

השל"ה הקדוש כותב כי על פי התורה יש שתי מערכות משפט. יש משפט של השופטים, ויש משפט של המלך שצריך לעשות ישר וטוב גם אם לפעמים זה לא לפי מערכת המשפט הרגילה. ואם הולכים רק על פי מערכת משפט אחת - יכולים להחריב את המדינה.

"שני ענייני הנהגות. אחד הוא משפט על פי התורה, ועל זה נתמנו הסנהדרין. ואחד הוא נגד דין התורה, וזה נקרא הוראת שעה כי השעה צריכה לכך, ולא חרבה ירושלים אלא שהעמידו דבריהם על דין תורה" (ב"מ ל, ב). על כן נקראו כל המנהיגים שמוזכרים בספר שופטים בשם שופטים, ולא בשם מנהיגים, כי תפקיד המנהיג הוא גם לשפוט ולהוביל את העם במקביל לשפיטה של השופטים היושבים על מדין.

וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וַצְדָקָה לְכָל עַמּוֹ

שילוב של משפט וצדקה

אם השילוב של שני הכוחות הללו הוא יסוד המלוכות, דוד היה צריך להיות המומחה הגדול שלו. וכך אומרת הגמרא (סנהדרין ב ע"ב): "וכן בְּדוֹד הוּא אוֹמֵר (ש"ב ח): 'וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וַצְדָקָה', וְהָלַא כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִשְׁפָּט אֵין צְדָקָה, וַצְדָקָה - אֵין מִשְׁפָּט?! אֵלָּא, אֵיזָהוּ מִשְׁפָּט שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צְדָקָה? הֲוֵי אוֹמֵר זֶה בְּצִנֹּעַ". דהיינו חכמת הפשרה לפני שיש דין.

לפעמים יש גם דין וגם צדקה. "דָּן אֶת הַדִּין וְזָכָה אֶת הַצָּדִיק וְחִיב אֶת הַחֵיִב, וְרָאָה שְׁנֵי חֵיבִים עֲנִי קָמוֹן, וְשָׁלַם לוֹ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, זֶה מִשְׁפָּט וַצְדָקָה, מִשְׁפָּט לָזֶה וַצְדָקָה לָזֶה. מִשְׁפָּט לָזֶה, שֶׁהַחֵיִב לֹא קָמוֹן, וַצְדָקָה לָזֶה, שֶׁשָּׁלַם לוֹ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ. וְכֵן בְּדוֹד הוּא אוֹמֵר, 'וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וַצְדָקָה לְכָל עַמּוֹ'. מִשְׁפָּט לָזֶה, שֶׁהַחֵיִב לֹא אֶת קָמוֹנוֹ, וַצְדָקָה לָזֶה, שֶׁשָּׁלַם לוֹ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ".

שילוב של משפט ומשפט המלך

הנהגת המלוכות של דוד לא התנגשה בהנהגת המשפט. כן מספרת הגמרא על מלחמות דוד. "כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה. אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה. אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחוליתו. אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד. מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים" (ברכות ג ע"ב). שהיה יוצא למלחמה על פי החלטת עצמו ומתייעץ בחכמים שיגידו לו על פי התורה.

התייעצות תוך כדי קרב

הגמרא (בבא קמא ס ע"ב) מספרת על דוד המלך שהתייעץ עם החכמים גם תוך כדי קרב: "וְהַפְּלִשְׁתִּים נֶאֱסָפוּ-שָׁם לְמַלְכָּהּ וְתָתִי חִלְקָת הַשָּׂדֶה מִלֵּאָה שְׁעוּרִים וְהָעַם נָסוּ מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים: וַיִּתְּצֻבּוּ בְּתוֹךְ-הַחֲלָקָה וַיִּצְלָהוּ וַיָּפּוּ אֶת-פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׁעֵה ה' תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה" (דברי הימים א פרק יא).

הגמרא מסבירה מה קרה מאחורי הקלעים. "רב הונא אמר: גדישים דשעורים דישאל הוה דהוו מטמרי פלשתים בהו (גדישי שעורים של ישראל שהיו מתחבאים בהם פלשתים). וקא מיבעיא ליה: מהו להציל עצמו בממון חבירו? (האם מותר לשרוף את החלקה של ישראל כדי להרוג או להבריח את הפלשתים) שלחו ליה: אסור להציל עצמו בממון חבירו, אבל אתה מלך אתה, ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו".

הימנעות משימוש בכוחו כשאפשר

דוד נזהר מאוד שלא להשתמש בסמכות הזאת אלא בשעת הכרח. בסופו של דבר באותו קרב עם הפלשתים התאמן שָׁמָּא בֶן-אֶגָּא הָרָרִי, שהיה אחד מגיבורי דוד וסילק את הפלשתים מתוך חלקת השדה של ישראל כדי שלא יצטרכו לשרוף את החלקה ביחד עם הפלשתים שבתוכה. "וְאַחֲרָיו שָׁמָּא בֶן-אֶגָּא הָרָרִי וַיֵּאֱסָפוּ פְּלִשְׁתִּים לַחֲזֶה וְתַתִּי-שָׁם חִלְקַת הַשָּׂדֶה מִלֵּאָה עֲדָשִׁים וְהָעַם נָסוּ מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים: וַיִּתְּצֻבּוּ בְּתוֹךְ-הַחֲלָקָה וַיִּצְלָהוּ וַיָּפּוּ אֶת-פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׁעֵה ה' תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה" (שמואל ב פרק כג יא).

שימוש בסמכות זו לצורך האכלת הצבא

בגמרא מובאת דעה אחרת שמתייחסת לעובדה שפעם כתוב שעורין ופעם כתוב עדשים. "ורבנן, ואיתימא רבה בר מרי אמרו: גדישים דשעורין דישאל הוה וגדישין דעדשים דפלשתים, וקא מיבעיא להו: מהו ליטול גדישין של שעורין דישאל ליתן לפני בהמתו, על מנת לשלם גדישין של

עדשים דפלשתים?" האם מותר להאכיל את סוסי צבא דוד בשעורים של ישראל מתוך מטרה לשלם אחר כך בשלל המלחמה בעדשים של הפלשתים. שלחו ליה: 'חבול ישיב רשע גזילה ישלם', אף על פי שגזילה משלם - רשע הוא, אבל אתה מלך אתה, ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו". ואף שהיה לו מותר, דוד לא ניצל את זכותו להפקיע את השעורים של ישראל.

חייב לשלם כשהציל עצמו מפני פקוח נפש

התוספות (בבא קמא ס ע"ב) הסבירו שדוד בוודאי לא היה מסכן חיים של אחד מגיבוריו על מנת שלא לפגוע ברכוש. כל השיקול שלו היה אם צריך לשלם אחרי המערכה או לא. וכך הם מסבירים את השאלה "מהו להציל עצמו בממון חבירו - איבעיא ליה אי חייב לשלם כשהציל עצמו מפני פקוח נפש". כי בוודאי שגם לאזרח פשוט מותר להציל עצמו בממון חבירו, אבל אזרח פשוט חייב לשלם. ואילו מלך שלקח או שרף והזיק לרכוש פרטי לצורכי המלחמה - לא חייב לשלם. ודוד המלך החמיר על עצמו לשלם למרות שלא היה חייב.

ייקח ונתן לעבדיו

דוד נזהר מאוד לא לנצל את מעמדו כמלך לקחת רכוש של ישראל, כי יש איסור גדול על שימוש באמצעי המלוכה לצרכים אישיים. ואע"פ שלא מדובר בצורך אישי, הוא נמנע כשאפשר. על מנת להבין את הסכנה שבשימוש לצורך אישי נזכיר את דברי התוספות (סנהדרין כ ע"ב) ששואלים: למה נענש אחאב על נבואת כיוון שלא רצה למכור לו כרמו? הרי מותר למלך להפקיע שלא מן הדין. וענה תוס': "ויש לומר דבפרשת המלך כתיב (שמואל א ח) "קח ונתן לעבדיו" ולא לעצמו". ולכן נענש אחאב שניצל את הסמכות המיוחדת הזאת לצורכי עצמו.

אדמו"ר אינו פורץ גדר

שאלה מעין זו נשאלה בשו"ת "אגרות משה" (חושן משפט חלק ב' ס' ס"ג) על ידי האדמו"ר מהר"ש מבאבוב ז"ל, שלוה בעת מלחמת העולם השנייה סכומים גדולים כדי להציל יהודים מהשמדה ומוות, והוא שאל האם מוטל עליו לשלם, או שכיוון שחייבו הצלה זו מוטל על כל אחד, ממילא נפטר מתשלומים. ענה לו הרב פינשטיין זצוק"ל שאם האדמו"ר היה מלך הוא היה פטור מלשלם, כמו שדוד לא היה צריך לשלם עבור הגדישים ששרף, ואף שהיה עבור הצלה של ישראל מהפלשתים שהיו שם, וכיון שהאדמו"ר הוא לא מלך - צריך לשלם את כל ההלוואות.

דיני מלך כשאין מלך

הפקד ב"ד היה הפקר

דיני מלך קיימים גם כשאין מלך בישראל. וכך בגמרא (יבמות פט ע"ב): "אמר ר' יצחק: מנין שהפקד ב"ד היה הפקר? שנאמר: 'כל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה'". בתקופת עזרא לא היה מלך, ואעפ"כ קבעו השרים והזקנים שיוחרם כל רכושו של זה שלא בא לכינוס החשוב שימומו עזרא הסופר והשרים והזקנים. גם קודם הקמת המלוכות, שאיש כל הישר בעיניו יעשה, היו השופטים נוהגים במקצת דיני מלוכה. "וקודם מלך ישראל, או היו הבתי דינים דנין שני עניינים אלו, דהיינו משפט התורה וגם כן הוראת שעה" (ש"ה). וכן

סיפורים על הרב זצ"ל

שימו לב על הנשמה

שעת לילה בהר הזיתים. מאות אנשים מצטופפים בהלוויה של עמיעד ישראל הי"ד, תינוק בן שלושה ימים שנפצע מכדורים של מחבל ארור עוד כשהיה בבטן אמו. גם הרב שמואל אליהו שליט"א עומד שם, נושא דברים שנכנסים אל הלבבות הדואבים, המבקשים נחמה בשעה הקשה הזאת.

והנה ניגש אל הרב אחד מאנשי חברה קדישא, ומבקש לספר סיפור על הרב זצ"ל. דומה כי לא רק בסיפור עסקינו, כי אם בתפילה שזכותו של הרב זצ"ל תגן בעדנו בשעות הקשות הללו, שעות של אחדות בעם ישראל בהן דומה כי לב אחד פועם בכולם. לב קרוע. וכך סיפר אותו אדם מחברא קדישא: היה זה בשעה שליוונו אדם לקבורה. הקברנים נכנסו אל הקבר, להניח את המיטה במקומה ואחר כך לכסותה. אלא שהמיטה מיאנה להיכנס. נעשה ניסיון ועוד ניסיון, אבל המיטה תקועה. לפתע הרב הסיר את גלימתו, ירד אל הקבר, פנה אל הנפטר ואמר: אנחנו עשינו את שלנו, עכשיו אתה תעשה את שלך. בבית קברות בדרך כלל יש שקט, אבל השקט שהיה שם באותה שעה היה מיוחד במינו. והנה, רק סיים הרב את דבריו, המיטה כאילו החליקה מעצמה אל מקומה ואפשר היה להמשיך בקבורה.

ערבות הדדית

סיפרה הרבנית ברכה ימין: אנחנו גרים באיתמר, ובכל פעם שהיה אירוע ביטחוני או חלילה פיגוע היינו הולכים לרב זצ"ל ושואלים מה ניתן לעשות, והרב תמיד חזר על אותו דבר: סעודה שלישית משותפת ולהרבות בגמילות חסדים. זה היה דבר שחשוב לרב, ערבות הדדית.

בתקופה מסוימת היו ביישוב הר ברכה שלושה אסונות בתקופה לא ארוכה, שלושה תינוקות שנפטרו בפתאומיות. הרב ייעץ לתושבים לשים במקום מרכזי מקרר עם מצרכי מזון, שיהיה לאנשים שנתקעים בשבת. ובאותה, אחרי שעשו כן הם ראו ברכה גדולה. שכן הרב היה אומר: חסד, חסד ועוד חסד.

תשובה כהלכה

פי כא מועד. איך אפשר לדעת שה באמת מקשיב לי ומשגיח עלי באופן אישי כל הזמן יש לזה הוכחה?

אם זה היה מוחשי לגמרי, אז לא היה צורך באמונה ולא היה לנו תפקיד בעולם. אבל באמת אם מסתכלים ורואים את התקדמות העולם בדור האחרון שמתחילה בו הגאולה, ואין ה' מגן ועוזר לנו בכל דבר ודבר, קל לראות את ההשגחה של הקב"ה. עם ישראל הולך ומתקדם בכל כיוון שהוא. גם ביישוב הארץ וגם בבניין הארץ. גם בצד הכלכלי וגם בצד החקלאי. גם בצד הצבאי וגם בצד הרוחני. ומאידך הערבים בכל העולם הולכים ונופלים. אלקים מקיים את הבטחותיו גם בקיבוץ גלויות וגם בבניין ירושלים. גם בכיבוש הארץ וגם בחכמה שהוא נתן ומוסיף לתת לנו.

לשמחתנו השיעבוד ששיעבדו אותנו המלכויות זה אלפיים שנה, פסק בשנת תש"ח. לשמחתנו מתקיים בנו "וְשָׁב יִקְבָּץ מִכָּל הָעַמִּים". לשמחתנו מתקיים בנו "וְקָל ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת לִבָּנוּ", וכבר חצי ממילת הלב לאהבת ה' עשויה. כן מתקיים באויבנו בימים אלו ממש "וְנָתַן ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת כָּל הָעֲלֹת הָעֵלָה עַל אֲבֵינוּ וְעַל שְׂאֵי אֶשֶׁר רָדְפוּ".

אנחנו מצפים לגאולה שלמה. בנין ארץ ישראל באמצע הדרך. בנין ירושלים באמצע הדרך. צריך להגביר את הרצון ליותר יישוב הארץ, יותר התחזקות, יותר חרות מאומות העולם, יותר החלשת אויבנו. ובעיקר צריך לראות את "הלב של העולם", את בית המקדש. וכבר חזר והזכיר לנו רבי יהודה הלוי את הפסוק: "אֲתָה תִקְוֶה תִרְחֹם צִיּוֹן כִּי-עַתָּה לְחֻנָּה כִּי-בָא מוֹעֵד, כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת-אֲבִינָה וְאֶת-עֲפָרָה יְחֻנָּה" - רצונו לומר כי ירושלים אֶמְנֶם תִּבְנֶה כְּשִׁיקְסָפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָהּ תִּכְלֹת הַכֶּסֶף עַד שִׁחְיוֹנָהּ אֲבִינָה וְעֲפָרָה.

הדין גם אחרי החורבן שאבדה המלכות. "וכן לאחר חורבן כשאינו מלך בישראל, אזי תניא רבי אליעזר אומר, שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא מן הדין ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה" (סנהדרין כו, א). ומשמעות העניין היא שלצורך העמדת דין תורה על תילו, לפעמים הם נוהגים שלא על פי הכללים המשפטיים כדי להכות עושי רשעה.

משפט המלך בידי השופטים - קיום העולם

והביא הבית יוסף בשם הרשב"א, כי שימוש של בית דין בסמכות לא מציל רק את ירושלים, אלא הוא קיום העולם. "זה מקיום העולם שאם אתם מעמידים הכל על הדינים הקצובים בתורה ושלא לעשות אלא במה שענשה תורה בחבלות וכיוצא בהם נמצא העולם חרב שהיינו צריכים עדים והתראה וכמו שאמרו ז"ל (ב"מ ל:) לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה וכל שכן בחוצה לארץ שאין דנין דיני קנסות ונמצאו קלי דעת פורצין גדרו של עולם ונמצא העולם שמם" (ב"י חושן משפט ב מתשובות הרשב"א ח"ג סי' שצג).

אפילו בלי עדות גמורה

כך נפסק בשו"ע: "כל בית דין, אפילו אינם סמוכים בארץ ישראל, אם רואים שהעם פרוצים בעבירות (והוא צורך שעה) היו דנין בין מיתה, בין ממון, בין כל דיני עונש, ואפילו אין בדבר עדות גמורה. ואם הוא אלם - חובטים אותו על ידי נכרים (ויש להם כוח להפקיר ממונו ולאבדו כפי מה שרואים לגדור פרצת הדור). וכל מעשיהם יהיו לשם שמים; ודווקא גדול הדור, או טובי העיר שהמחוסר ב"ד עליהם" (שו"ע ח"מ ב א). שמותר רק לגדול הדור לעשות כן, או לאנשים שהציבור בחר בהם להיות מנהיגיו. אבל לא כל שלושה דיינים שיושבים בעיר שלהם.

לעשות מעשיהם אחר המלכה ולהיות כוונתם ככל עת לשמים
וצריך זהירות גדולה כשמענישים שלא מן הדין. וחשוב שכל מעשיהם של השופטים יהיו לשם שמים, וכן כתב הרשב"א: "ומכל מקום הברורים צריכים להתיישב בדברים ולעשות מעשיהם אחר המלכה ולהיות כוונתם ככל עת לשמים". וכן כתב הרשב"א בתשובה אחרת (ח"ב סי' רצ): "ולדיני נפשות צריך שיהיו מוזהרים לעשות בהסכמת זקני עירכם כדי שיעשו אחר הצורך הגדול ובמיתון". וסיים הבית יוסף "ואל יהא כבוד הבריות קל בעיניו שהרי דוחה לא תעשה של דבריהם וכל שכן כבוד בני אברהם יצחק ויעקב וכו'".

מכין ועונשין שלא מן התורה כדי לעשות סייג לתורה

מצד שני, הביא הבית יוסף בשם מדרש רות הנעלם שכל מנהיג או גדול דור שהאחריות בידי לעצור את הרשעים - אם לא עושה כן נענש הוא או יוצאי חלציו. "אמר ר' יודן כל דין שלא מחמיר את הדין - אין מחמיצין (מעכבין) את דינו מלמעלה ומסתלק מן העולם קודם זמנו. הדא הוא דכתיב (משלי יג כג) 'ויש נספה בלא משפט'". ודבר זה נכון בכל "דין שדן ומדקדק דקדוקין לזכות לרשע". כי האחריות עליו לזנוע עוול ולהכות עושי רשעה, ולשבור זרועם. וחכמים נתנו כוח לכל מנהיג בדורו להכריע עושי רשעה, ונתנו סמכות ל"בית דין מכין ועונשין שלא מן התורה כדי לעשות סייג לתורה או מפני שהזמן גורם" וכל דין ש"מסתלק עצמו מלהענישו ומדקדק בענין הדין למצוא פתח לזכות אותו מן הדין" ייענש באותו עונש, והקב"ה יסלק אותו מן העולם קודם זמנו.

חובת מנהיג להשתמש בסמכותו לשפוט משפט המלך

על כן חייבים ראש הממשלה והשרים להשתמש בסמכויותיהם, וכשמערכת המשפט מונעת מהמנהיג לשבור את זרוע הרוצחים, חובתו של המנהיג להפעיל את משפט המלוכה להרוס את בתי המחבלים ולא רק קיר אחד. חובתו של מנהיג להוציא למפגעים העתידיים את החשק לפגע, ואם הדרך להרתיע אותם היא בגירוש משפחותיהם - כך צריך לעשות. כן חובתו של מנהיג היא להגן על חייליו ולא לאפשר למערכת המשפט להפקיע מהם כלים כמו "נוהל שכן", שיכולים להציל חיים. בוודאי שחובתו של מנהיג לחוקק חוקים שיאפשרו לו לבנות את הארץ ולבנות כבישים. לבנות יישובים ולהרים קרן ישראל. שנאמר: "צֶדֶק צֶדֶק תִּדְרֹךְ לְמַעַן תִּתְּנֶה יִרְשָׁתְךָ אֶת הָאָרֶץ" (דברים ט"ז כ). אמן ואמן.

האחים דויטש
תעשיות טקסטיל
איזור התעשייה קרית מלאכי

קונדיטוריה
האחים עיני
בני ברק. כשרות למהדרין
איכות ועבודה עברית

בית הדין לדיני ממונות
"דרכי הוראה"
בבית המדרש של מרן הראשון זצוק"ל
טל. 02-6514399 פקס. 02-6536842

הפצת "קול צופין"
הפצה שבועית של
עלון פרשת שבוע
לבתי כנסת
בכל רחבי הארץ
יוסי בן-דוד 03-6106329
B0528908518@gmail.com

שיווק עופות בכשרות מהודרת
עם כל החומרות וההידורים של
בד"ץ "דרכי הוראה"
פיקודון של מרן הר"ר **מרדכי אליהו** זצוק"ל
באשון בני חור"י **יוסף אליהו** שליט"א
ובפיקודון בית דין שני "דרכי הוראה לרבנים"
טל. 058-6316969 15-995-995